

УДК 061.65:65.014.1:332.33(477)

**МОДЕЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР ТА РОЗВИТОК
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СИСТЕМІ
УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ УКРАЇНИ**

Зось-Кіор Микола Валерійович, завідувач кафедри менеджменту і права, к.е.н., доцент, Луганський національний аграрний університет, e-mail: novolug@yandex.ru, тел.: +380501325043

Zos-Kior Mykola, Head of Management and Law Department, Ph.D., Associate Professor, Lugansk National Agrarian University, novolug@yandex.ru, mobile phone: +380501325043

Моделювання організаційних структур та розвиток державно-приватного партнерства в системі управління земельними ресурсами України. Розроблено кластерну модель дуалістичного (традиційна та органічна продукція) розвитку землекористування в Україні. Принциповою відмінністю від існуючих моделей є наявність Національного науково-виробничого агроекологічного парку, регіональних наукових (економічних) центрів розвитку сільських територій та зміщення акценту ролі держави на реалізацію економічних функцій як агента земельних інтересів. Представлена система інформаційного провайдингу в управлінні земельними ресурсами аграрного сектору економіки. Запропоновано концепцію розвитку державно-приватного партнерства в системі землекористування, що заснована на агрохімічному, меліоративному, логістичному та збутовому напрямах та має на меті забезпечення поєднання можливостей мікро-, мініагентів, спільних агентів та держави, в т.ч. із залученням коштів регіональних і глобальних агентів, на компліментарній основі з приводу раціонального землекористування та підвищення прямих і непрямих доходів всіх представників груп земельних інтересів.

Ключові слова: моделювання, організаційні структури, державно-приватне партнерство, управління земельними ресурсами, агроекологічний парк.

Modeling the organizational structures and development of public-private partnerships in the national land management system. The article presents the author's cluster dualistic model (traditional and organic products) of land management development in Ukraine. The principal difference from the existing models is availability of the National R & D and manufacturing agro-ecological park, regional research (economic) development centers of rural areas and the shift in the role of the state (as a land interests agent) to the implementation of economic functions. The system of land management information providing in the agricultural sector is presented. The concept of public-private partnership in the land management system is suggested, basing on the agrochemical, ameliorative, logistic and marketing activity spheres, and aimed to combine the possibilities of micro- and mini-agents, common agents and the state, including involvement of regional and global agents' funds on the complimentary basis to achieve efficient land management and to raise direct and indirect revenues of all the land interests groups' representatives.

Keywords: modeling, the organizational structures, public-private partnerships, land management system, agro-ecological park.

Постановка проблеми. В умовах децентралізації влади та євроінтеграційних спрямувань України агент держава для всіх інших агентів земельних інтересів більше партнер, ніж контролер. Усвідомлення цього змінює пріоритети в земельних відносинах, а раціональне використання земельних ресурсів аграрного сектору економіки України – свій координаційно-субординаційний формат. За логікою наших досліджень більшої ролі набуватимуть спільні агенти, що через «єдиний голос» зможуть донести свою позицію навіть найдрібніших землевласників і землекористувачів до будь-якого агента земельних інтересів. Особливо

необхідним є визначення певних граней співпраці держави як партнера з даними агентами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Глобалізація є колосальним стимулом до галузевої консолідації [6], що є однією з причин формування сучасних агрохолдингів. Одночасно з цим, вони займаються монокультурою, а орієнтація на більш вигідні зернові та олійні культури посилює залежність країни від світового ринку [2]. Втрачаючи при цьому перспективні конкурентні переваги, агрохолдинги розвиваються в Україні за моделлю «орендних латифундій», монополізуючи землекористування з усіма витікаючими з цього наслідками.

В даному відношенні світовий досвід вже давно продемонстрував переваги кооперативного і кластерного підходів до організації виробництва, переробки і збуту сільгосппродукції [1, 3]. Слід зазначити, що при кластерній організації агропромислового виробництва малі, середні та великі підприємства агробізнесу – учасники кластерних утворень – досягають порівняного з агрохолдингами рівня конкурентоспроможності, а сам інтеграційний механізм кластеризації на основі концентрації агропромислового виробництва й спеціалізації його учасників формує «точки зростання» регіональних і місцевих економік [7]. Дані проблеми актуалізують проведення даного дослідження.

Невирішеними раніше частинами загальної проблеми є взаємодія всіх суб'єктів земельних відносин щодо формування паритетної політики розподілу доданої вартості та його інформаційної складової.

Постановка цілі статті – дослідити можливості моделювання організаційних структур та розвиток державно-приватного партнерства в системі управління земельними ресурсами України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з дуалістичної моделі розвитку національного землеробства в Україні можлива її побудова на кластерній основі. При цьому ядром кластеру на рівні області мають бути об'єкти, що безпосередньо контактують і з виробником, і зі споживачем. На

наше переконання, будь-які державні надбудови посередницького характеру неефективні. Тому найбільш реалістичний варіант – асоціації землекористувачів та землевласників, представлених як окремими підприємцями, так і їх об'єднаннями. Організаційна структура наукових (економічних) центрів розвитку сільських територій представлена на рис. 1.

Рис. 1. Організаційна структура регіональних наукових (економічних) центрів розвитку сільських територій

*Розроблено автором на основі [5]

Керівником центру має бути президент галузевої (наприклад, зернової, садівничої, ягідної, тепличної, горіхової, соєвої, рапсової, картопляної тощо) або територіальної (обласної чи міжобласної) асоціації землевласників і землекористувачів. Мета керівника центру – підвищення інтелектуальної складової вартості земельних ресурсів аграрного сектору економіки до рівня кращих світових аналогів. Керівник центру є зв'язуючи ланцюгом між

наукою (вищими навчальними та науково-дослідними закладами, державними агрохімічними лабораторіями), державою (керівництво області) та недержавними організаціями (союзами, спілками, федераціями, дорадчими службами, лабораторіями тощо). Між керівником центру є прямий зв'язок із структурами районного масштабу, з якими також проводиться безпосередня робота вищих навчальних та науково-дослідних закладів, держаних агрохімічних лабораторій та вищезазначених недержавних організацій.

Подібні структури районного масштабу та безпосередньо керівник центру пов'язані з організаторами і виконавцями робіт, суб'єктами господарювання та представниками сільських населених пунктів.

Основні функції центрів: формування права «єдиного голосу» від імені багатьох дрібних міні- та мікроагентів; бізнес-планування щодо реалізації проектів у землеробстві; адміністрування інфраструктурних, органічних та екологічних проектів. Слід зазначити, що глобальні аграрні проекти, наприклад, екологізація землеробства, не можуть бути якісно реалізовані без суттєвого наукового супроводу, що фактично можливо при потужній національній науково-виробничій консолідації. На наше переконання, дані регіональні центри мають координуватися Національним науково-виробничим агроекологічним парком (далі ННВАП), що за різних ініціатив було запропоновано сформувати на базі ПП «Агроекологія» Шишацького району Полтавської області як флагмана вітчизняного органічного руху. Слабкими місцями підприємства в якості парку може бути саме провайдинг агроекологічних інновацій через концентрацію на виробничій діяльності. Тому нами пропонується координаційне поєднання виробничої та аналітико-консультаційної діяльності в партнерстві з Асоціацією Український клуб аграрного бізнесу (найбільше в країні, прогресивно налаштоване, представлене в більшості регіонів України, суспільно-професійне об'єднання компаній аграрного сектору економіки України, що надає широкий спектр послуг для агробізнесу), яка може представляти один з найбільш потужних дослідницьких і презентаційних майданчиків аграрного бізнесу України. При

цьому основною метою ННВАП має бути пропагування еталонних технологій землеробства. Основні задачі ННВАП: сприяння комунікації між споживачем і виробником продукції, споживачем і розробником інноваційних технологій, в т.ч. пов'язаних з органічним землеробством; налагодження зв'язків між регіональними науковими (економічними) центрами розвитку сільських територій, в т.ч. і закордонних; участь у наданні повного спектру послуг для аграрних, продовольчих і ресурсних компаній.

Оскільки у відповідності до Закону України «Про наукові парки», науковий парк – це юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та / або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку [4], структура ННВАП, за авторською думкою, наступна: ПП «Агроєкологія»; Український клуб аграрного бізнесу; Полтавська державна аграрна академія; Державна установа «Держґрунтохорона». ННВАП має стати суттєвим структурним елементом кластерної моделі організації дуалістичного розвитку землекористування в Україні (рис. 2), що як самостійно, так і через регіональні наукові (економічні) центри розвитку сільських територій забезпечує агровиробників та їх об'єднання інформаційною підтримкою екологопрогресивних технологій землекористування, виконує інспекцію та контроль за виробництвом екологічної продукції, проводять з ними консультаційну діяльність за двом основними напрямками: органічне землеробство; традиційне землеробство на максимально екологобезпечній енергоощадній основі.

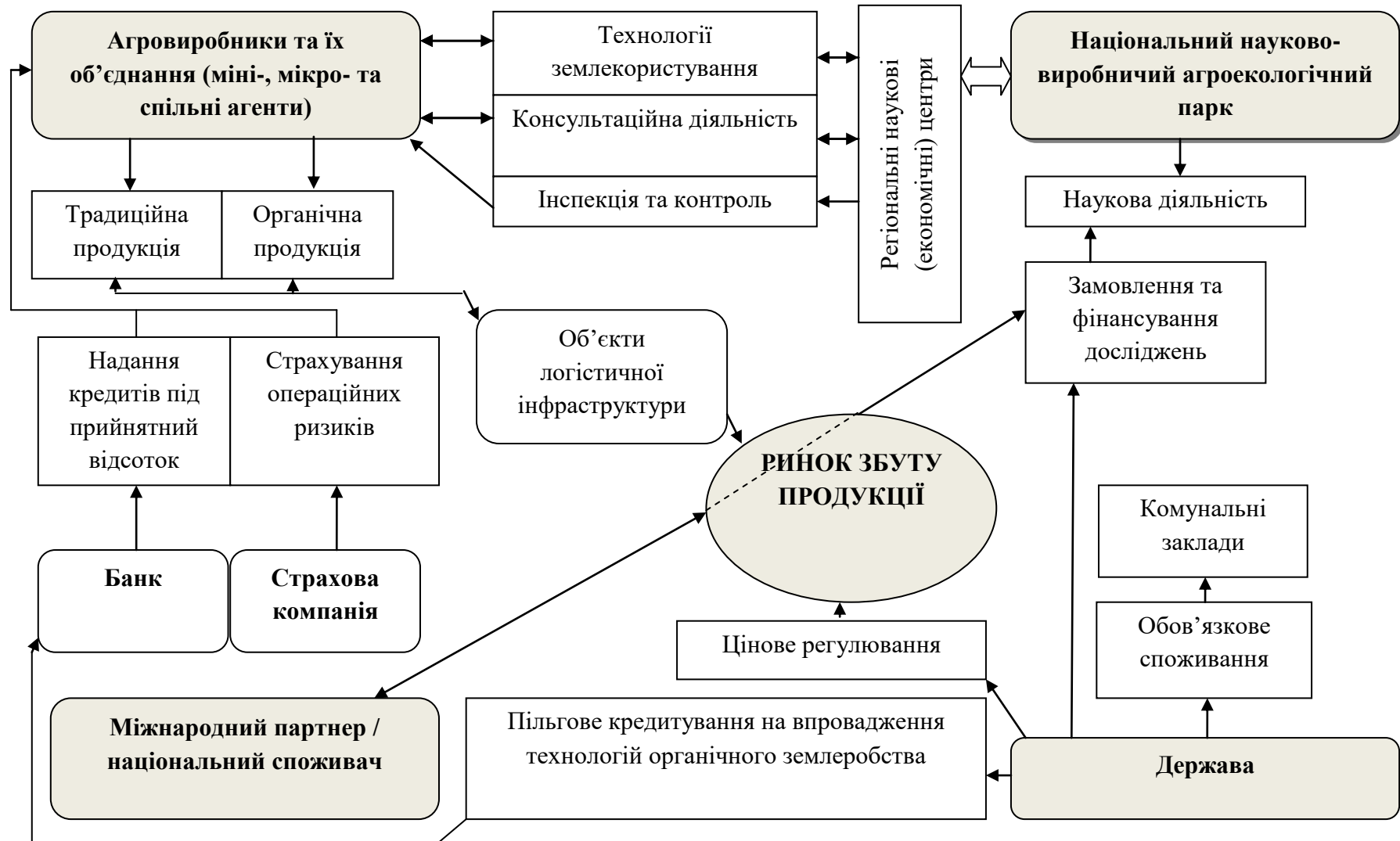

Рис. 2. Кластерна модель організації дуалістичного розвитку землекористування в Україні*

*авторська розробка

Відповідно, дані проекти в призмі реалізації економічної функції держави як агента земельних інтересів підтримуються через: цінове регулювання органічної та традиційної продукції; замовлення та фінансування досліджень ННВАП; обов'язкове споживання рядом комунальних закладів (дитячі садки, школи, лікарні, будинки людей похилого віку, інтернати тощо) органічної продукції; пільгове кредитування проектів з впровадження технологій органічного землеробства (через банки).

Щодо ролі міжнародних партнерів як представників регіональних та глобальних агентів земельних інтересів, то їх участь може бути як пов'язаною із замовленням науково-технічних послуг у ННВАП, так і з придбанням продукції через ринки їх збуту.

Запропонована кластерна модель організації дуалістичного розвитку землекористування в Україні та наявність в ній Національного науково-виробничого агроекологічного парку та регіональних наукових (економічних) центрів розвитку сільських територій дозволяють вирішити проблему інформаційного провайдингу в управлінні земельними ресурсами аграрного сектору економіки (рис. 3). Рух інформації за представленою схемою значно скоротить «час на подорож» – час від розробки інноваційної технології до її впровадження у регіонах. Зазначимо, що прикладом реалізації системи прикладної інформатизації розповсюдження передового досвіду дає можливість запропонувати до використання такий математичний метод як нейронні мережі. Нами даний метод був використаний для сегментування регіонів України за рівнем оцінки агрегованої екологічної ефективності та інформаційного забезпечення при розробці стратегій управління земельними ресурсами та аналізі даних (рис. 4). Сформовані 9 кластерів, в два з яких не попала жодна область (табл. 1), що є великою проблемою у реалізації державної політики, тому що області дев'ятого (Одеська, Херсонська, Дніпропетровська, Донецька, Миколаївська, Запорізька, Луганська) кластерів мають найнижчі з точки зору оцінки агрегованої екологічної ефективності характеристики.

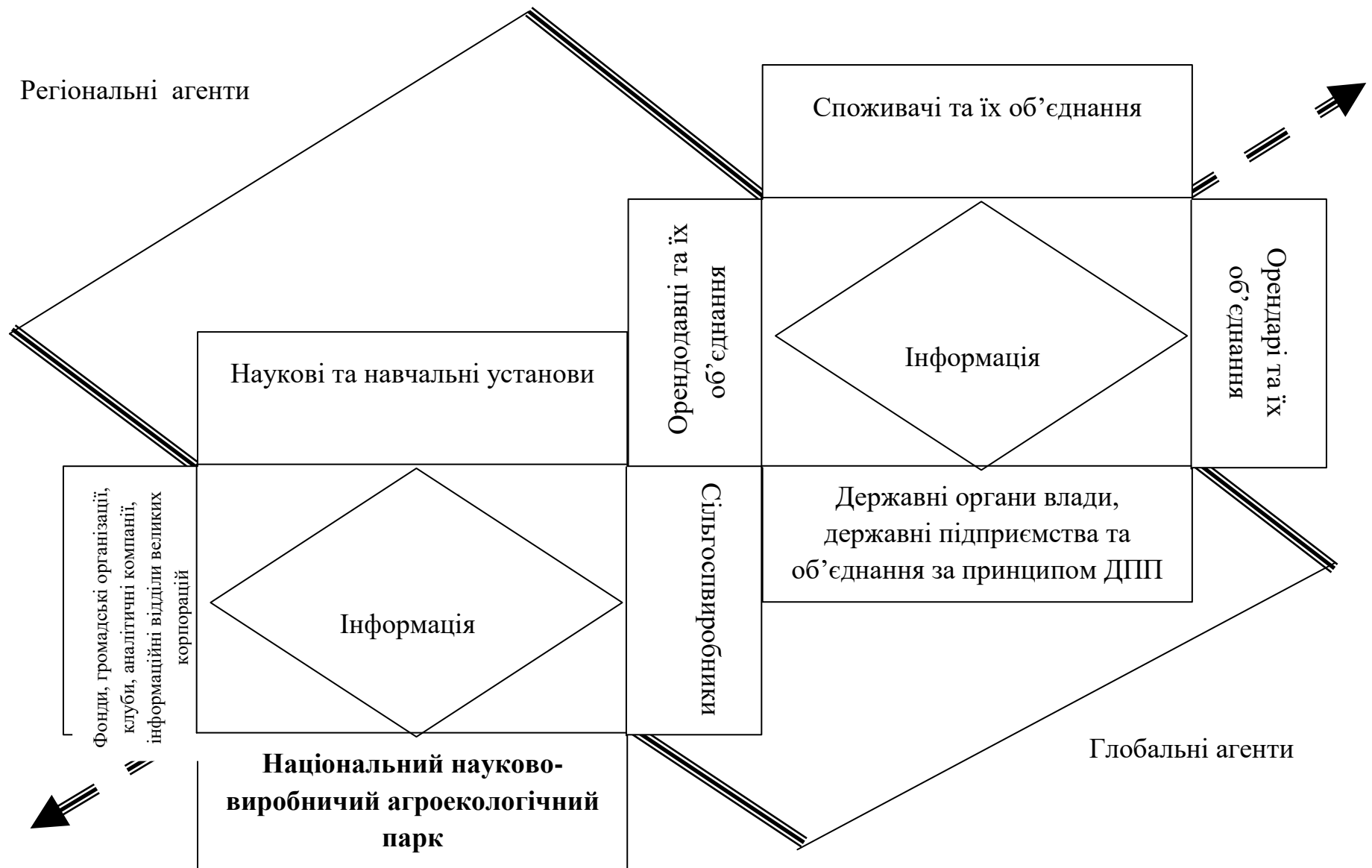

Рис. 3. Схема інформаційного провайдингу в управлінні земельними ресурсами аграрного сектору економіки*

* авторська розробка

Але всі дані області відносяться до степової природно-кліматичної зони України, суттєве поліпшення екологічної та соціально-економічної ситуації в яких можливе лише за умов розвитку зрошуваного землеробства, тобто розвитку інженерної інфраструктури, що і має стати одним з пріоритетів державної політики.

Рис. 4. Кластери регіонів України за оцінки агрегованої екологічної ефективності управління земельними ресурсами на рівні України за даними за 2010 р.*

*розроблено автором

Моделювання організаційних структур управління земельними ресурсами сільськогосподарського призначення в контексті глобалізації дає змогу надати пропозиції щодо його перспектив. Оскільки кожен кластер різний за якісними характеристиками, підходи в адмініструванні даними проблемами будуть різні з боку держави як агента земельних інтересів. Тому дослідження особливостей даних підходів і пошук перспектив національного землекористування і є предметом наших подальших досліджень.

Таблиця 1

**Характеристика кластерів регіонів, отриманих
в результаті побудови СОК за оцінкою агрегованої екологічної
ефективності управління земельними ресурсами на рівні України за
даними за 2010 р.***

№ кластеру	Перелік регіонів, які увійшли	Характеристика
1 (червоний)	Закарпатська, Черкаська	Кластер характеризується найліпшим станом регіонів, високим рівнем майже всіх аналізованих показників
2 (помаранчевий)	Чернігівська	Для кластеру характерні вище за середні показники критерію відтворення, нижче за середні показники критерію відтворення та висока амплітуда оцінки критерію сталість
3 (жовтий)	Івано-Франківська, Львівська, Київська, Рівненська	Для кластеру характерні середні показники критерію відтворення та відтворення та вище за середні показники оцінки критерію сталість
4 (салатний)	Хмельницька, Чернівецька, Полтавська	Практично всі показники даного кластеру вище за середні
5 (зелений)	Волинська, Тернопільська, Житомирська	Середній стан
6 (бірюзовий)	-	Стан нижче середнього
7 (блакитний)	Вінницька, Кіровоградська, АРК, Сумська, Харківська	Практично всі показники даного кластеру нижче за середні.
8 (світлосиній)	-	Низький рівень всіх показників оцінювання. Регіони у кризовому стані.
9 (синій)	Миколаївська, Запорізька, Луганська, Херсонська, Одеська, Дніпропетровська, Донецька	Дуже низький рівень майже всіх показників оцінювання. Регіон у кризовому стані

*розроблено автором

Спільні інвестиції держави та мікро- і міні агентів, наприклад, у поліпшення меліоративного стану земель призводять не тільки до підвищення землевіддачі та відповідно доходів даних агентів, але й підвищення вартості (нормативної оцінки) даних земель, тобто і можливостей залучення інвестицій, і отримання більшої орендної плати. За авторським баченням, доцільним є кооперування держави з приватним бізнесом для вирішення проблем охорони ґрунтів, збільшення обсягів експорту, гармонізації вітчизняної системи управління земельними ресурсами до кращих світових аналогів (рис. 5).

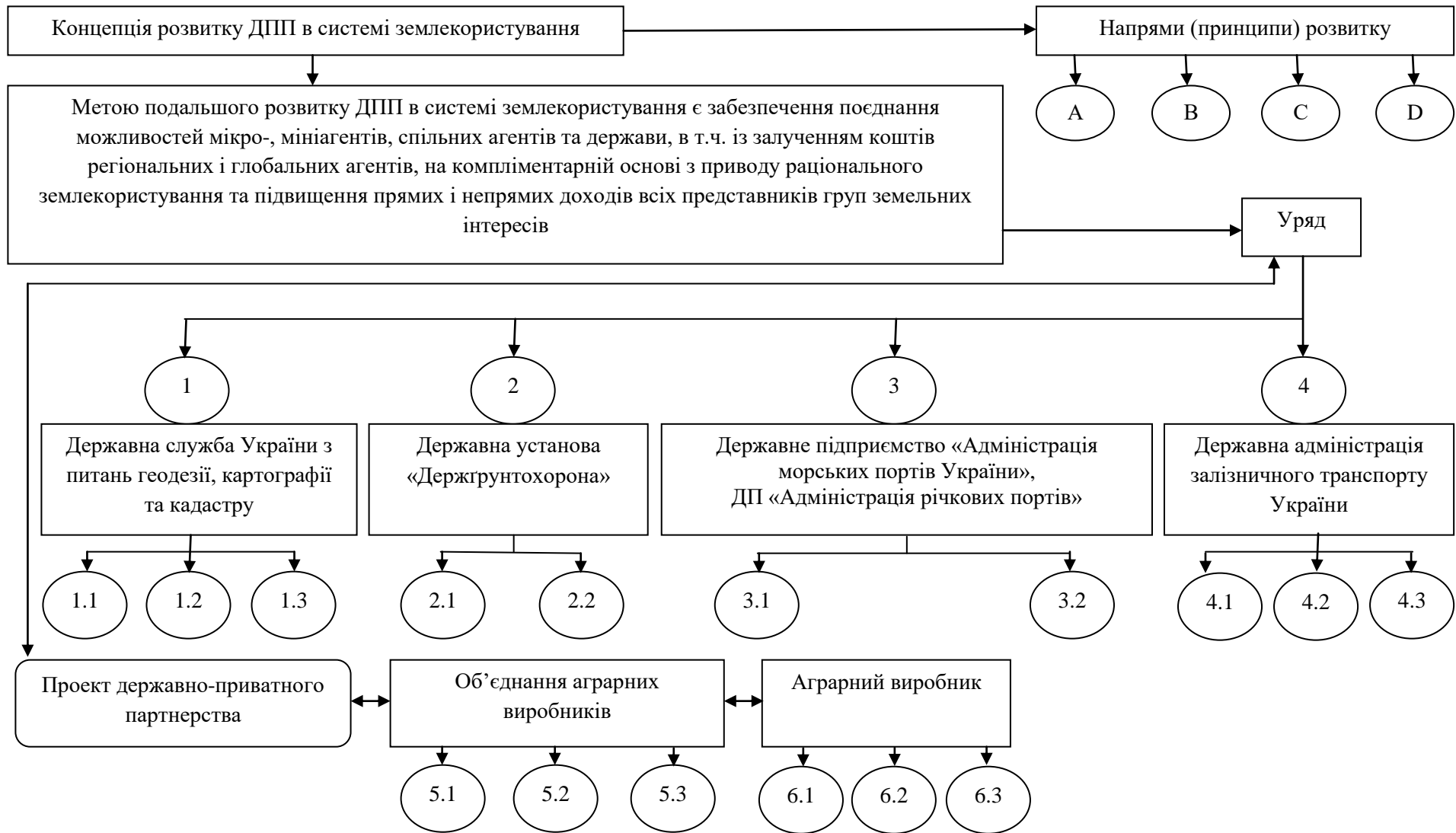

Рис. 5. Концепція розвитку державно-приватного партнерства (ДПП) в системі землекористування*

*авторська розробка

Напрями (принципи) розвитку ДПП в системі землекористування:

А) агрохімічний - сприяння ефективному використанню земельних угідь через агрохімічне забезпечення агровиробників на розгалуженій науково-дослідницькій базі;

В) меліоративний - оптимізація структури сільськогосподарських земель та посівів через участь всіх зацікавлених сторін у меліоративних проектах на паритетній основі;

С) логістичний - раціоналізація землекористування на основі випереджаючого розвитку системи логістичного забезпечення агровиробництва;

Д) збутовий - активізація діяльності щодо просування продукції під загальнодержавними або регіональними брендами аграрної продукції, системи утилізації та глибокої переробки основної, додаткової та побічної продукції на аналітико-консультаційній платформі громадських організацій та галузевих асоціацій.

Висновки та пропозиції. Розроблено кластерну модель дуалістичного (традиційна та органічна продукція) розвитку землекористування в Україні. Принциповою відмінністю від існуючих моделей є наявність Національного науково-виробничого агроекологічного парку, регіональних наукових (економічних) центрів розвитку сільських територій та зміщення акценту ролі держави на реалізацію економічних функцій як агента земельних інтересів. Застосовано математичний метод нейронних мереж для сегментування регіонів України за рівнем оцінки агрегованої екологічної ефективності та інформаційного забезпечення при розробці стратегій управління земельними ресурсами та аналізі даних. Запропоновано концепцію розвитку державно-приватного партнерства в системі землекористування, що заснована на агрохімічному, меліоративному, логістичному та збутовому напрямах та має на меті забезпечення поєднання можливостей мікро-, мініагентів, спільних агентів та держави, в т.ч. із залученням коштів регіональних і глобальних агентів, на компліментарній

основі з приводу раціонального землекористування та підвищення прямих і непрямих доходів всіх представників груп земельних інтересів.

Список використаних джерел

1. Гуторов О.І. Економіко-екологічна оцінка сільськогосподарських земель та проблеми їх сталого використання / О.І. Гуторов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/chem_biol/Agroin/2010_1-3/GUTOROV.pdf.
2. Дієсперов В.С. Селянам – бути хазяями сільських територій / Дієсперов В.С. // Агроінком. – 2010. – № 1-3. – С. 7-12.
3. Покотилова В.І. Кластерна стратегія інноваційного розвитку агропродовольчого комплексу [Електронний ресурс] / В.І. Покотилова. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnv/2009_64/64_47.pdf.
4. Про наукові парки: Закон України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17/print1401884965984429>
5. Саблук П.Т. Міжгалузеві економічні відносини в Україні / П.Т. Саблук, М.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров, М.І. Кісіль; за ред. П.Т. Саблука // Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наук. доп. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 325-329.
6. Статівка Н.В. Удосконалення системи державного регулювання розвитку земельних відносин / Статівка Н.В. // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1. – 2010. – № 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-1/doc/3/05.pdf>
7. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій: моногр. / за ред. П.Т. Саблука і М.Ф. Кропивка – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 450.